

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 3. V Ljubljani, 15. februarja 1890. Letnik III.

Navodilo o pokončavanji škodljivih mrčesov.

Glede na zakon z dne 17. junija 1870. l. dež. zak. št. 21, ki veleva županom skrbeti, da si občani čistijo drevje in vrte škodljivih mrčesov in njih zalege, opozarjajo se posestniki, da je najbolje zatirati mrčesjo zalego meseca januarja, februarja in začetek marta. Kmetovalcem, oziroma sadjarjem, škoduje na stotine raznih hrostkov in metuljev, oziroma njih ličink in gosenic; največjo škodo pa jim delajo vsekakor gosenice belinove (belega metulja), prsteničarjeve in še nekaterih drugih metuljev, potem pomladanski ali majnikovi hrosti (kebri), zlasti pa njih ličinke, imenovane tudi črvi, ogrci in podjedi, katere so naredile 1889. leta poljščini ogromno škodo.

Da je treba metulje loviti in pobijati, razumeva se samo ob sebi, ali tak lov nikdar ne izda toliko in tudi ni tako lahek, kakor snemanje goseničnih mešičkov. Najuspešneje se uničujejo belini, oziroma njih in drugih metuljev gosenice, če dosledno vsi posestniki trebijo z drevja in grmovja njih zalege, zapredke in mešičke. Ako le nekateri gospodarji trebijo, drugi pa ne, ne pomaga nič, kajti z neotrebjenega drevja pridejo kmalu škodljivci na drugo drevje, in ves trud je bil zaman. Prav je torej, da zakon podpira marnega gospodarja pa s kaznijo proti malomarnežu.

Kako je uničevati gosenične zalege in zapredke? To se da storiti na dva načina: Ali se potrga z drevja vse listje, ki je izza zime na njem ostalo suho in v katerem je gosenična zalega, ter se porežejo vsi zapredki, potem pa oboje skupaj sežge, ali pa se po drevji posmode zalege in zapredki.

Najlaži je prvi način. Z nizkega, t. j. pritličnega drevja in z grmovja (zlasti z gloga ali belega trna, kamor posebno rad belin spravlja zalega svojo), moči je z roko ali z nožem hitro posmukati listje ali pa porezati zapredke. K višemu drevju treba prisloniti lestvico, a ker so zapredki najrajši po vejnih koncih in vrhovih, ni lahko doseči jih, in zato jih je lažje z visokih dreves porezati s škarkari, ki se nataknejo na primerno dolg drog. Take škarkarje prodajata v Ljubljani nožarja N. Hoffmann in J. Juvan, pa tudi c. kr. kmetijska družba v Ljubljani jih priskrbi. Vse otrebke z drevja je potem pazno požgati, da gotovo pogine vsa zalega.

Teže je pokončavati gosenične zalege in zapredke s plamenicami ali baklami, in tudi dražje je ta način. Ravnati je pa tako le: Pločevinasta (plehasta) posoda ozkega vratu se pritrdi na primerno dolg drog, naliže s petrolejem, in v vrat se vtakne stenj (toht). Če se stenj prižge, lahko je s to pripravo gosenice ter njih zalege in zapredke posmoditi do najvišjih vršičkov.

Nad vse škodljiv kmetijstvu je majnikov ali pomladanjski hrost. Tega hudega sovražnika je zatorej zatirati na vso moč. Posamezna roka sicer lahko včasih mnogo stori, ali delo je v resnici izdatno in uspešno samo tamkaj, kjer se združijo cele vasi in občine, celi okraji ali cele dežele in skupno ugonablajo tega kvarljivca.

Majnikove hroste je najbolje pobirati meseca majnika, in sicer se otrešavajo z drevja. Ali treba jih je zgodaj jutraj, predno jih solnce obsije, ali pa ob mrzlih in oblačnih dneh. Tačas premrli vise po listji, in vsak stres jih pomeče na tla. Pod drevo naj se razgrne kako prostiralo (ruha, plahta ali kaj drugega), da je lahko mrčes tem hitreje pobirati in da se ni treba za vsakim pripogibati. Nabrane je treba potem kakor koli pomoriti, n. pr. popariti. Ni treba še dostavljati, da kokoši hroste prav rade zobljejo. Z apnom pomešani so jako dober gnoj. Samo ob sebi se razumeva, da jih je treba, kolikor je moči, pokončavati, dokler so še v zemlji ličinke (črvi, ogreci, podjedi). Ali tedaj jih ni lahko tako uspešno zatirati. Tiste seveda, ki pri oranji ali pri okopavanju prihajajo na vrh, tiste je treba sproti moriti. Pekoče solnce jih sicer precej hitro pomori, ali vendar ne kaže prepuščati tega posla zgolj njemu. Črvi namreč, začutivši sovražno jim solnce, izkušajo mu uteči, kar se jim večinoma posreči, in sicer tem laže, ker je plug zemljo vzrahljal. Pri oranji naj torej kak otrok s koškom na roci hodi za plugom in naj pobira črve vanj. Doma naj se pa pomečejo kokošim, racam ali svinjam, ki jih vse prav rade jedo. Ako se pa komu ne zdi vredno, nositi jih domov za pičo, vrzi jih konec njive na pot ali sploh na utrta tla, da jih solnce opali, ali pa jih pogazi. To jim je še najgotovjša smrt. Varovati in paziti pa je krta, ki je pod zemljo kmetovalcu najboljši prijatelj. On vedno preži na ogree in jih ugonablja, in ko bi ne bilo njega, pokončavali bi črvi sadeže in žita ubogim poljedelcem ter jim bili v veliko zlo.

Ker je veliko mrčesje zalego za drevesno lubadjo, dobro in koristno je zelo, vsako leto po zimi staro lubad odpraskati in deblo potem namazati z beležem od apna in ilovice. Če se primeša beležu še krvi, volovskega žolča in kravjaka, ubrani se drevo tudi zaječim zobem.

Bodi si pa kmetovalec ali sadjar še tako priden, vsega dela vendar sam ne vzmore. Preveč je raznovrstne golazni, ki zna sebe in svojo zalego navadno tako dobro skriti, da je človek niti ne opazi. To velja sosebno o jajcih, ki so največ toli drobna, da jih pregleda tudi najbistrejše oko. Za to delo je treba poleg bistrovidnega očesa tudi telesne gibkosti in spretnosti in neumorne marljivosti. In takih delavcev ima kmetovalec na ponudbo, a kar je še najlepše, nobeden njih ne zahteva plačila, zadovoljni so, ako jih pri delu nihče ne moti. Ti radovoljni pomagачi so — ptiči. Zato naj gleda vsak pameten gospodar, da točno izvršuje zakon za varstvo koristnih ptičev z dne 17. junija 1870. l., dež. zak. št. 20, saj ni nobenega drugega zakona tako lahko in brez vsakih ovir izpolnjevati.

Angleško cepljenje trt.

[Ob enem odgovor na 33. vprašanje v „Kmetovalci“.]

Najboljše cepljenje ameriških rezanic je angleško cepljenje; vsaj do sedaj so izkušeni vinarji ta način najbolj hvalili.

Na angleški način cepimo tako, da odrežemo podlogo na vrhu nad enim očem poševno in ravno tako tudi cepič spodaj. Na podlogi in na cepiču razkoljemo tikoma nad strženom nekoliko les, tako da imamo na obeh razkolinih klina, katera vtaknemo tako drug v drugega, da sta podloga in cepič kakor iz

celega. (Glej podoba 8.). Kolikor bolj enako debela sta podloga in cepič in kolikor bolj enaki sta odrezani ploskvi, tem bolj gotovo je da se cepitev sponese. Kedor tako cepi, naj bode zelo vaje, da odreže z enim potegljajem podlogo ali cepič poševno, drugače sta odrezani ploskvi neravni, in cepitev se ne sponese. Napravi si uže poprej, predno cepiš, zalogo cepičev, katere razreži s trtnimi škarjami ali pa kar z nožem na kose po dve očesi. Ves les nad zgornjim očesom moraš odrezati, pod spodnjim očesom pa ga pusti toliko, kolikor ga le moreš, ker na tem lesu je narediti poševno ploskev. Da sta ploskvi na podlogi in na cepiči enaki, naredi najprvo ploskev na cepiči, odmeri isto dolžino na podlogi in odreži potem to. Kedor rezanic kupi, dobi uže tako primerno dolgih, kedor si jih pa dela sam, naj naredi toliko dolge, da imajo po štiri očesa.

Kadar sta cepič in podloga pripravljena, zvezati ju treba precej dobro skupaj. Za vezivo rabi najbolje droben motvoz (1^m/debel). Da vezivo ne zgrije v zemlji prehitro, namočijo ga nekateri poprej v vodi, v kateri je nekaj bakrenega vitrijola raztopljenega. Cepič priveži k podlogi le toliko, da se je dobro drži; napačno je cepič in podlogo z vezivom popolnoma in tesno oviti. Cepljene trte ne maži s cepilno smolo ali z voskom, ampak pomoči jo v vođeno, mastno ilovico, kakeršna rabi lončarjem.

Naročitev cepičev.

Nihče naj ne pričakuje v tem članku kakega pouka, kako in kje cepičev naročati. Saj to i tako vsak ve in zna, in sicer ne v posebno veliko veselje vrtnarjem. Članek smo se odločili zato spisati, ker je odkritosrčna beseda vedno na mestu in ker je dobro, da tudi svet zve odnošaje, v katerih živi kupčijski vrtnar sploh, posebno pa upravništvo podjetij kmetijske družbe naše.

Vsak sadjar ve, kaj je cepič. Nič drugega nego lanski poganjek, katerega moraš dostikrat odrezati in ker ga nimaš čemu rabiti, pa ga proč zaženeš. Ako pa potrebuješ cepič, pa ga nimaš sam, dá ti ga sosed rad zastonj, samo če prideš ponj. Ako je pa sosed ljubezniv in utegne, prinese ti cepič celo v hišo. Ti bi pa rad kakih posebnih sadnih vrst, katerih ni dobiti v tvojem okraji. Kje jih dobiti ali naročiti? V „Vrtnarji“ ali v „Kmetovalci“ si uže večkrat bral tvrđko W. Klenert v Gradi, in od tam si naročiš cenik za l. 1890. V tem ceniku je na 12. strani brati, da stoji en cepič 6 kr., dva 10 kr. itd., 100 pa 2 glđ. 20 kr., in sicer so vsi ene in iste vrste. To je pa drago, bodeš vzdiknil! En cepič stoji brez poštnine in vozarine 6 kr., pri kmetijski družbi v Ljubljani pa dajo celó visokodebelno in pet let staro drevo za 20 kr. Zato rajši naročiš cepičev pri družbi, ki ti jih da zastonj ali pa prav ceno, saj ji je dolžnost skrbeti, da se razplodi po deželi plemenito sadje. Naročiš pa cepičev pri družbi ali kar pri družbenemu tajniku *) in dobiš odgovor, da se ti bode ustreglo, če jih bode kaj ostalo. Sedaj se pa bojiš,

*) Ta ti pa navadno pozno odgovori, ker zaradi mnogih opravil odgovarja na zasebna pisma najnazadnje. Kdor ima kaj z družbo opraviti, piše naj do nje, ne pa do tajnika, ker to le ovira poslovanje.

Podoba 8.

da jih ne dobodeš ob pravem času, če tudi zastonj. Od kod pa vse to? Glej, dragi sadjar! Klenert v Gradci ima veliko cepičev, mečej jih celo proč, a ko bi on hotel cepiče ceno prodajati ter vsa naročila tudi izvrševati, dobil bi toliko naročil, da bi spomladi on in vsi njegovi delavci niti ne utegnili kaj drugega delati, ampak morali bi le cepiče prodajati — zraven pa stradati, ker to bi bil medel zaslužek. Tudi pri kmetijski družbi je tako, le s tem razločkom, da nam ni za zaslužek, temveč za čas. Naš vrtnar mora to zimo in pomlad 15.000 divjakov v roki pocepiti, 8000 debel v drevesnici precepiti, drevesnico, v kateri je blizu 60.000 dreves, oskrbovati, do 8000 visokodebelnih dreves razposlati, — sedaj pa prideš ti in naročiš cepičev po 5 od desetih vrst. Ali veš, kakšno je to delo? Cepičev narezati in gledati, da dobodeš pravih, k vsaki vrsti zapisati na tablico ime, vsako vrsto posebe povezati in vse skupaj v mah; potem narediti zavoj, spisati dva naslova, zapečatiti, na pošto poslati itd. itd., in to vse zastonj ali pa za 10 kr., zraven pa zamudi vrtnar najmanj eno uro časa, katerega vrednost pomladi ve ceniti le sam vrtnar. Pa dovolj! Ta članek naj razodene naše razmere ter bodi ob enem prošnja, naj sadjarji cepičev naročajo kolikor mogoče osebno v družbeni drevesnici v Ljubljani. Tam jih dobode vsak, zlasti pa učitelji, zastonj, ako jih nam le kaj preostaje. Kdor ne utegne sam v Ljubljano priti, posreduje naj mu prijatelj, ki tu stanuje.

Raznotere vrtnarske reči.

Prav dobro sredstvo za pokončavanje goseničje zalege so goseničje plamenice ali bakle. To so pločevinaste posode, ki se dajo na drog natakniti, vanje se vlije petrolej in vtakne stenj (doht). S tako prižgano baklo moreš posmoditi gosenično zalego pa najvišjih vrhovih drevesa, ne da bi ti bilo treba veje rezati ter jih potem še posebe sežigati. Take bakle priporočamo prav zelo vsem sadjarjem. Dosedaj smo jih dobivali le z Nemškega, a sedaj izdeluje prav lične in trdne klepar Stadler v Ljubljani, in sicer po 90 kr. in po 1 gld. 10 kr., kakeršen je medeni vijak, ali bolj priprost ali pa močnejši.

V prihodnji številki „Kmetovalčev“ bomo objavili razglas, s katerim razpisuje glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske 40 daryl po 10 gld. tistim županstvom, ki si pridobodo posebnih zaslug za zatiranje mrčesov po svojih občinah. Denar naj županstva porabijo za kako občekoristno reč.

Na to moramo posebno opozarjati sadjarje, naj ne nasajajo novih drevsec ondi, koder so bila dosedaj drevesa iste vrste, torej ne hrušek, koder so dolgo let rasle hruške, a sedaj posahnile, ne češplj, koder so dosedaj bile češplje itd. Ne smemo zabiti, da ima drevje velike, daleč segajoče korenine, katere v mnogih desetletjih zelo oslabe zemljo in iz nje posrkajo ves živč, in kadar jim ni več potrebnih hranilnih snovi, začenja drevje pešati, dokler se naposled posuši. Saj dober kmetovalec dobro ve, da ne sme, koder je bila detelja, celo pa lucerna, pred 8 leti zopet sejati detelje, sicer bo revna, kajti poprejšnja detelja je s svojimi dolgimi koreninami iz spodnje zemeljske plasti pobrala vse, in novi setvi bi zatorej primankovalo potrebnih redilnih snovi, katerih se pa tako hitro ne nabere zopet, ampak šele v nekaterih letih. Odberimo torej za nov nasad drug, čvrst kraj, koder bode drevje raslo krepko, poprejšnja zemlja pa se izpočila in urodovitila za nov nasad. Kakor poljedeleu, tako treba tudi sadjarju umno vrstiti ali kolobariti, ako hoče res obilnega sadu, ki mu edin lahko povrača velike stroške.